

НИКІФОРОВА
Тетяна Іванівна
nikiforovat2711@gmail.com

УДК 343.21:343.335

**НАПРАВЛЕННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ДЛЯ
КРИВДНИКІВ АБО ПРОБАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ: ПРАКТИЧНИЙ
АСПЕКТ**

**DIRECTION FOR THE PROGRAM FOR ABUSERS OR PROBATION
PROGRAM: A PRACTICAL ASPECT**

к.ю.н., доцент, Хмельницький
університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.6\(3\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2021.6(3).6)

NIKIFOROVA Tetiana – PhD in Law, Associate Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

У статті проаналізовано практику призначення та виконання таких обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, як «направлення для проходження програми для кривдників» та «направлення для проходження пробаційної програми». Встановлено проблеми та труднощі їх практичного застосування, які виникають у зв'язку з неоднозначністю формулювання кримінально-правових норм, неузгодженістю нормативно-правових актів, якими врегульовано порядок призначення та виконання відповідних заходів, а також недостатньою професійністю суддівського корпусу. Запропоновано внести зміни до відповідних нормативно-правових актів з метою вирішення проаналізованих проблем.

* * *

Introduction. Restrictive measures applied to perpetrators of domestic violence are a relatively new type of criminal law measure provided for in current criminal law. The legislative and scientific novelty of these measures, the inconsistency norms of legislative acts, which regulate the procedure for their appointment and implementation, cause problems and difficulties in their practical application.

Purpose. Analysis of the practice of restrictive measures provided for in paragraph 5 of Part 1 of Art. 91-1 of the Criminal code of Ukraine, revealing of problems and difficulties of their appointment and performance and statement of offers concerning possible overcoming of these problems, by elimination of legislative gaps and contradictions.

Results. The article analyzes the practice of prescribing and implementing such restrictive measures applicable to perpetrators of domestic violence as "direction for program for abusers" and "direction for probation program". Problems and difficulties that arise due to the ambiguity of the wording of criminal law, the inconsistency of regulations governing the appointment and implementation of relevant measures, as well as the lack of professionalism of the judges. In particular, it was established that the judges did not specify which restrictive measure provided for in paragraph 5 of Part 1 of Article 91-1 of the Criminal Code of Ukraine should be applied to the convict, because it contains two different in content and procedure. This makes it impossible to enforce the sentence. Also, the lack of a mechanism for interaction of probation authorities with local state administrations and local self-government authorities makes it impossible for probation authorities to exercise control over convicts who are sent to undergo a program for abusers.

Conclusion. It is proposed to amend Art. 91-1 of the Criminal code of Ukraine, the Law of Ukraine "About probation" and other regulatory legal acts, for the purpose of elimination of the analyzed problems of application of restrictive measures.

Ключові слова: обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство; програма для кривдників; пробаційна програма; орган пробації

Keywords: restrictive measures applied to perpetrators of domestic violence; program for abusers; probation program; probation authorities

ВСТУП

Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство є відносно новим видом заходів кримінально-правового характеру, передбачених чинним кримінальним законодавством. Законодавча й наукова новизна цих заходів, неузгодженість норм законодавчих актів, якими врегульовано порядок їх призначення та реалізації, зумовлюють проблеми і труднощі їх практичного застосування. Аналізу обмежувальних заходів, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, присвятили свої праці Д. Крикливець, О. Дудоров, І. Жук, Т. Павлова, Ю. Пліш, М. Хавронюк, О. Чорна, О. Ющик, А. Яценко та інші вчені.

МЕТА роботи – аналіз практики застосування обмежувальних заходів, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 91–1

КК, виявлення проблем і труднощів їх призначення та виконання та висловлення пропозицій для можливого подолання цих проблем шляхом усунення законодавчих прогалин і суперечностей.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час написання наукової роботи використано такі методи, як: системний аналіз, аналіз та синтез, дедукції та індукції, узагальнення, формально-логічний та інші методи наукового пізнання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найбільше труднощів у застосуванні обмежувальних заходів виникає на етапі їх виконання. Це пов'язано з тим, що здійснення контролю за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи (крім військовослужбовців) покладено на уповноважені органи пробації (ч. 4 ст. 91–1 КК). Проте

нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність органів пробації, їх відповідними функціями не наділено. Враховуючи це, Державна установа «Центр пробації» здійснила роз'яснення стосовно ролі уповноважених органів із питань пробації у процесі реалізації обмежувальних заходів від 16.09.2020 р. Узагальнюючи зміст цих роз'яснень, «Центр пробації» приходиться до висновку, що «головне завдання уповноважених органів із питань пробації під час роботи з кривдниками – це забезпечення реалізації пробаційних програм, тобто програм, що призначаються за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням» [1].

Як свідчить практика, суди часто застосовують обмежувальний захід, передбачений п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК. Причому так повністю у вироку й зазначають: «направити для проходження програми для кривдників або пробаційної програми». Проте у цій нормі міститься не один, а два, різні за змістом та порядком виконання, обмежувальних заходів.

Згідно з п. 7 ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про пробацію», пробаційна програма застосовується до особи звільненої від відбування покарання з випробуванням та виконується уповноваженими органами пробації. Вид пробаційної програми визначається судом. Якщо у вироку вид програми не вказано, то його визначає орган пробації, а саме куратор пробаційної програми [2; 3]. До осіб, які засуджені за злочин, пов'язаний із домашнім насильством застосовується програма «Подолання агресивної поведінки».

Програми для кривдників безпосередньо спрямовані на осіб, які вчиняють домашнє насильство, та застосовуються у випадках, визначених законодавством. Розроблення та виконання програм для кривдників покладено на місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування [4; 5].

Якщо суди вказують п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК повністю, то орган пробації як контролюючий орган повинен сам визначити, яку програму має проходити особа. Проте він такими повноваженнями не наділений. Крім того, орган пробації не виконує програми для кривдників, алгоритм взаємодії з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування з цього приводу відсутній.

Як вирішується ця проблема на практиці? В ЄДРСР є ухвала Жовтневого районного суду міста Маріуполя Донецької області від 10 листопада 2020 р., якою задоволено подання Центрального районного відділу Філії Державної установи «Центр пробації» у Донецькій області про вирішення питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають під час виконання вироку Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 9 липня 2020 р. відносно ОСОБА_1. На обґрунтування подання зазначено, що указаним вироком ОСОБА_1 засуджено за ст. 126–1 КК до покарання у виді 1 (одного) року позбавлення волі. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання, якщо він упродовж 2 (двох) років не скоїть нового злочину та виконає покладені на нього зобов'язання. На підставі п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК до ОСОБА_1 застосовано обмежувальний захід, відповідно до якого направити ОСОБА_1 для проходження програми для кривдників або пробаційної програми на строк 2 (два)

місяці. У зв'язку з чим орган пробації просив суд вирішити питання: «до засудженого необхідно застосувати обмежувальний захід про направлення засудженого для проходження програми для кривдників або на засудженого покладено обов'язок пройти пробаційну програму. У такому випадку вона має бути прописана в обов'язках, передбачених ст. 76 КК». Задовольняючи клопотання, суд послався на нормативно-правові акти, що регламентують виконання пробаційних програм та ухвалив усунути вищевказане протиріччя у відповідному вироку та застосувати до ОСОБА_1 обмежувальний захід, відповідно до якого направити його для проходження пробаційної програми на строк 2 (два) місяці [6].

Проте ухвала такого змісту в ЄДРСР одна, а вироків, в яких суд призначає п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК без вказівки конкретної програми безліч [7-9]. Звернення до суду органів пробації з подібними поданнями не може бути вирішенням цієї проблеми. Це має бути здійснено на законодавчому рівні.

Слід звернути увагу також на надзвичайно позитивну практику судів, яка повинна мати прецедентний характер, оскільки повністю відповідає чинному законодавству. Мова йде про вирок, в яких суди чітко вказують, яку програму (пробаційну чи програму для кривдників) має пройти особа. Так, вироком Інгулецького районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 7 жовтня 2020 р. ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК, та призначено йому покарання у виді двох років обмеження волі. Відповідно до ст.ст.75, 76 ОСОБА_1 звільнена від відбування призначеного покарання. Суд також застосував до ОСОБА_1 обмежувальні заходи, передбачені п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК, у вигляді направлення його для проходження пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки» [10]. Вироком Борзнянського районного суду Чернігівської області від 26 квітня 2021 р. ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК, та призначено йому покарання у виді обмеження волі на строк 2 (два) роки. На підставі ст. 75 КК ОСОБА_1 звільнено від відбування покарання, призначено вироком суду, з випробуванням. Суд також ухвалив направити ОСОБА_1 до Борзнянської міської ради для проходження програми для кривдників, передбаченої Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», на строк 3 (три) місяці. Контроль за поведінкою засудженого, до якого застосовано обмежувальні заходи, покласти на орган пробації за місцем проживання засудженого [11].

Саме так чітко та однозначно має бути визначено у вироку обмежувальні заходи, щоб під час виконання вироку не виникло сумнівів та протиріч. Законодавчі зміни потрібні, особливо у частині узгодження КК з іншими нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність органів пробації. Проте досконалі закони не матимуть успіху, якщо не буде належного рівня професіоналізму суддівського корпусу. Адже є приклади надзвичайно негативної практики, коли суд замість «або» зазначав «та», тобто направляв особу одночасно і для проходження програми для кривдників, і пробаційної програми [12], які неможливо виконати

у встановлені законом для обмежувальних заходів строки. Крім того, відповідні програми мають однакову мету й дуже подібні за змістом, тому їх застосування до однієї особи є нелогічним. Макарівський районний суд Київської області вироком від 7 жовтня 2020 р. застосував до засудженого обмежувальні заходи, передбачені ст. 91–1 КК у виді проходження *пробаційної програми для кривдників* [13]. Такого терміну чинне законодавство взагалі не містить. Виникає питання: як орган пробації має виконати такий вирок?

Однак виникли проблеми із виконанням зразкового вироку Борзнянського районного суду Чернігівської області, оскільки контроль за поведінкою засудженого, направлено до Борзнянської міської ради для проходження програми для кривдників, покладено на орган пробації. Орган пробації здійснюватиме за ним контроль як за особою, звільненою від відбування покарання з випробуванням. Труднощі полягають у тому, що відсутній алгоритм взаємодії органів пробації з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Вирішення цієї проблеми можливе лише шляхом прийняття відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

Ще один аспект застосування п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК полягає у тому, що Законом України «Про пробацію» застосування пробаційних програм передбачено виключно до осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням [2]. Проте суди застосовують цей обмежувальний захід і в разі засудження до реального виконання таких покарань як штраф, громадські роботи та арешт [9; 14; 15]. У зв'язку з цим представники органів пробації звертаються до суду із заявою про вирішення питань, пов'язаних із виконанням вироку. Так, Вироком Лисянського районного суду Черкаської області від 03.11.2020 р. визнано ОСОБА_1 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126–1 КК України, призначено йому покарання за ст. 126–1 КК України у виді громадських робіт строком 180 год, застосовано обмежувальні заходи, передбачені п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК, а саме проходження програми для кривдників та пробаційної програми впродовж двох місяців. На думку представника установи, що подав заяву, обов'язок пройти пробаційну програму може бути призначений лише до засуджених осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, тому неправильне застосування закону перешкоджає належному виконанню вироку у частині проходження засудженим пробаційної програми [11]. Відмовляючи у задоволенні заяви, суд, поряд з іншим, зазначив: «тобто ч. 3 ст. 76 КК України, яка передбачає, що на осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти обов'язок виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою, не дає підстав для висновку, що обов'язок пройти пробаційну програму може бути призначений лише до засуджених осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, оскільки пробаційна програма у двох випадках розглядається в різному контексті: у першому (п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК) це обмежувальний захід відносно засудженого, який вчинив домашнє насильство, в іншому (ч. 2 ст. 76 КК) обов'язок для особи звільненої від

відбування покарання з випробуванням». Такий висновок суду з погляду теорії є обґрунтованим, проте на практиці відсутній механізм реалізації пробаційних програм відносно осіб, засуджених до реального виконання покарань.

Ще одна проблема у виконанні обмежувальних заходів, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК – це строки їх застосування. Згідно ч. 3 ст. 91–1 КК усі обмежувальні заходи можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців. У застосуванні п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК суди не завжди визначають строк. У тих вироках, в яких строк визначено – це два або три місяці. Згідно з п. 7 Типової програми для кривдників особа може бути направлена на проходження цієї Типової програми на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством за рішенням суду [5]. Строки виконання пробаційних програм законодавством не передбачено. Встановлено лише, що такий строк не може перевищувати терміну, визначеного судом іспитового строку [3]. Проте у пробаційній програмі «Подолання агресивної поведінки» визначено, що її застосування до повнолітніх осіб передбачає проведення 12 занять. Періодичність проведення занять теж законодавчо не визначено. Державною установою «Центр пробації» роз'яснено, що науково обґрунтованою для забезпечення максимальної ефективності програми є періодичність не рідше одного разу на тиждень. На практиці куратори пробаційних програм не мають фізичної можливості проводити їх частіше. Наприклад, у м. Хмельницькому станом на 01.05.2021 р. на виконанні органу пробації знаходилося 22 пробаційні програми, які виконують сім кураторів, котрі, окрім виконання пробаційних програм, мають ще й інші обов'язки. Тому для виконання пробаційної програми «Подолання агресивної поведінки» з періодичністю 1 раз на тиждень необхідно 12 тижнів. Отже, визначені ч. 3 ст. 91–1 КК строки застосування обмежувальних заходів не співпадають зі строками, необхідними для реалізації програми для кривдників або пробаційної програми. Такий висновок має практичне підтвердження. Так, до Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області надійшло подання Центрального районного відділу Філії Державної установи «Центр пробації» в Донецькій області про вирішення питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають під час виконання вироку Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 9 липня 2020 р. відносно ОСОБА_1. Цим вироком особі призначено проходження пробаційної програми строком на два місяці. Проте представник органу пробації зазначив, що «проведення оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення та визначення виду пробаційної програми щодо ОСОБА_1 здійснено 25 вересня 2020 року, заняття будуть проводитися не більше одного разу на тиждень, тому проходження такої програми буде перевищувати вказаний судом двомісячний термін». У зв'язку з цим орган пробації просить суд виключити з вироку двомісячний термін проходження пробаційної програми. Відмовляючи у задоволенні подання, суд серед іншого зазначив: «указаним переліком (Перелі-

ком заходів щодо реалізації пробаційних програм, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 28 березня 2018 р. № 926/5) не визначено граничних строків або кількості необхідних занять для засуджених осіб, які б унеможливили проведення такої програми у визначений судом двомісячний строк пробаційної програми, як на це посилається орган пробації» [16]. Враховуючи вищевказані дані, такий висновок суду неможливо визнати достатньо обґрунтованим. Проте неможна не погодитись із висновком суду, що виключення із вироку строку пробаційної програми є втручанням в його зміст у позапроцесуальний спосіб, адже КК встановлено, що обмежувальні заходи повинні мати чітко визначені судом строки. Отже, строк виконання обмежувального заходу, передбаченого п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК буде достатнім для виконання програми для кривдників або пробаційної програми лише у тому випадку, якщо суд продовжить цей строк із підстав, передбачених ч. 3 ст. 91–1 КК.

ВИСНОВКИ

Шляхи вирішення вищевказаних проблем застосування обмежувальних заходів, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 91–1 КК, можуть бути наступними:

1. У ч. 1 ст. 91–1 КК «направлення для проходження програми для кривдників» та «направлення для проходження пробаційної програми» передбачити окремими пунктами. У п. 7 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про пробацію» виключити вказівку на те, що пробаційна програма призначається особі звільненій від відбування покарання з випробуванням, що створить можливість виконання цих програм відносно осіб, засуджених до реального виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. У нормативно-правові акти, що регулюють порядок виконання пробаційних програм внести відповідні зміни.

2. Іншим шляхом вирішення цієї проблеми може бути виключення «направлення для проходження пробаційної програми» з переліку обмежувальних заходів. Відносно осіб, які вчинили злочини, пов'язані з домашнім насильством, застосування пробаційних програм буде можливим в умовах звільнення від відбування покарання із випробуванням на підставі п. 4 ч. 3 ст. 76 КК.

3. З метою забезпечення органами пробації контролю за поведінкою засуджених, яких направлено для проходження програми для кривдників необхідно розробити механізм взаємодії органів пробації з місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування з цього питання.

4. Оскільки строки проходження програм для кривдників та пробаційних програм врегульовано спеціальними нормативними актами із врахуванням специфіки цих програм, у ч. 3 ст. 91–1 КК доцільно встановити строки для застосування обмежувальних заходів, передбачених п. п. 1–4 ч. 1 ст. 91–1 КК.

Список використаних джерел

1. Роль уповноважених органів із питань пробації в процесі реалізації обмежувальних заходів: роз'яснення Державної установи «Центр пробації» від 16.09.2020 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1WawX-gCtbyk3LmYI4_Fw-ve5FJJy0ISA/view
2. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>

3. Перелік заходів щодо реалізації пробаційних програм, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 28.03.2018 р. № 926/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0483-18#Text>

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.2017 р. № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

5. Типова програма для кривдників, затверджена Наказом Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 р. № 1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text>

6. Ухвала Жовтневого районного суду міста Маріуполя Донецької області від 10 листопада 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92845392>

7. Вирок Доманівського районного суду Миколаївської області від 4 квітня 2019 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80946201>

8. Вирок Голосіївського районного суду міста Києва від 12 лютого 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87519572>

9. Вирок Шполянського районного суду Черкаської області від 19 червня 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833>

10. Вирок Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 7 жовтня 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833>

11. Вирок Борзнянського районного суду Чернігівської області від 26 квітня 2021 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96565566>

12. Вирок Лисянського районного суду Черкаської області від 03 листопада 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94674724>

13. Вирок Макарівського районного суду Київської області від 7 жовтня 2020 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92045080>

14. Вирок Томашпільського районного суду Вінницької області від 22 травня 2019 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81911488>

15. Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 2 квітня 2019 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80863064>

16. Ухвала Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 16 лютого 2021 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94976704>

References

1. The role of the probation authorities in the process of implementing restrictive measures: explanation of the State Institution “Probation Center” of 01.10.2018. URL: https://drive.google.com/file/d/1WawX-gCtbyk3LmYI4_Fw-ve5FJJy0ISA/view (in Ukrainian).
2. On probation: Law of Ukraine of 05.02.2015 № 160 — VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (in Ukrainian).
3. The list of measures for the implementation of probation programs, approved by the Order of the Ministry of Justice of 0 28.03.2018 № 926/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0483-18#Text> (in Ukrainian).
4. On Prevention and Counteraction to Domestic Violence: Law of Ukraine of 7.12.2017 № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (in Ukrainian).
5. Typical program for offenders, approved by the Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine of 01.10.2018 № 1434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text> (in Ukrainian).
6. Resolution of the Zhovtnevy District Court of Mariupol, Donetsk Region of November 10, 2020. Unified State Register

of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92845392> (in Ukrainian).

7. The verdict of the Domanivsky district court of the Nikolaev area from April 4, 2019. The uniform state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80946201> (in Ukrainian).

8. The verdict of the Holosiivskyi District Court of Kyiv of February 12, 2020. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87519572> (in Ukrainian).

9. The verdict of the Shpola District Court of Cherkasy Region of June 19, 2020. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833> (in Ukrainian).

10. The verdict of the Ingulets District Court of the city of Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region of October 7, 2020. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89933833> (in Ukrainian).

11. The verdict of the Borznyansky district court of the Chernihiv region of April 26, 2021. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96565566> (in Ukrainian).

12. The verdict of the Lysianskyi District Court of Cherkasy Region of November 3, 2020. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94674724> (in Ukrainian).

13. The verdict of the Makariv District Court of Kyiv Region of October 7, 2020. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92045080> (in Ukrainian).

14. The verdict of the Tomashpil district court of Vinnytsia region from May 22, 2019. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81911488> (in Ukrainian).

15. The verdict of the Ascension city district court of the Nikolaev area from April 2, 2019. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80863064> (in Ukrainian).

16. Resolution of the Zhovtnevy District Court of Mariupol, Donetsk Region of February 16, 2021. Unified state register of court decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94976704> (in Ukrainian).